УДК 330.341.1(045)

Боковець Вікторія Вікторівна

доктор економічних наук, професор,

професор

кафедри менеджменту та адміністрування

Вінницький

торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Bokovets_V@i.ua

https://orcid.org/0000-0001-6315-4961

Махначова Наталя Михайлівна

кандидат економічних наук, доцент,

завідувач

кафедри менеджменту та адміністрування

Вінницький

торговельно-економічний інститут КНТЕУ

n.makhnachova@vtei.edu.ua

https://orcid.org/0000-0003-4634-2009

Григулець Алла Володимирівна

здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕ

allahryhulets@ukr.net

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета статті визначає особливості теоретично-практичних досліджень процесу діяльності держави в розвитку і удосконаленню інноваційної діяльності сучасних вітчизняних підприємств.

Методологічною основою дослідження є застосування окремих теоретичних підходів до використання системного підходу, використання методу порівняльного аналізу, методу спостереження та діагностики, порівняння, аналізу і синтезу, в межах досліджень теоретичної та практичної

систематизованої інформації, щодо підтримки інноваційної діяльності в межах державної політики.

Наукова новизна отриманих результатів визначається результативністю та окремими позитивними та негативними тенденціями державної політики, щодо здійснення інноваційної діяльності. Саме тому стаття присвячується актуальній у даний час темі аналізу інноваційної діяльності. Основна увага зосереджена на державній підтримці інноваційної діяльності та розглядаються причини використання різних механізмів сприяння інноваційності країн.

Висновки. Використання інновацій суттєво впливає на економічний розвиток країни в напрямку прискорення структурної перебудови економіки, підвищення її конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості та забезпечення фінансової безпеки країни в світовій економічній системі. Втручання держави в регулювання сучасної інноваційної сфери об'єктивно необхідне, оскільки існують відмови ринку, подолання яких є одним із найбільш важливих завдань держави.

Ключові слова: інновація, інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, інноваційний потенціал, державна політика інноваційного розвитку.

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОДДЕРЖКА ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Боковец Виктория Викторовна,
доктор экономических наук, профессор.
профессор кафедры менеджмента и администрирования
Винницкий торгово-экономический институт КНТЭУ
Махначова Наталия Михайловна
кандидат экономических наук, доцент,
заведующий кафедрой менеджменту и администрирования
Винницкий торгово-экономический институт КНТЭУ
Григулец Алла Владимировна
соискатель образовательной степени «бакалавр»

Винницкий торгово-экономический институт КНТЭУ

Цель статьи определяет особенности теоретически практических исследований процесса деятельности государства в развитии и совершенствовании инновационной деятельности современных отечественных предприятий.

Методологической основой исследования является применение отдельных теоретических подходов к использованию системного подхода, использование метода сравнительного анализа, метода наблюдения и диагностики, сравнения, анализа и синтеза, в рамках исследований теоретической и практической систематизированной информации о поддержке инновационной деятельности в рамках государственной политики.

Научная новизна полученных результатов определяется результативностью и отдельными положительными и отрицательными тенденциями государственной политики по осуществлению инновационной деятельности. Именно поэтому статья посвящена актуальной в настоящее время теме анализа инновационной деятельности. Основное внимание сосредоточено на государственной поддержке инновационной деятельности и рассматриваются причины использования различных механизмов содействия инновационности стран.

Выводы. Использование инноваций оказывает существенное влияние на экономическое развитие страны в направлении ускорения структурной перестройки экономики, повышения ее конкурентоспособности, инвестиционной привлекательности и обеспечения финансовой безопасности страны в мировой экономической системе. Вмешательство государства в регулирование современной инновационной сферы объективно необходимо, поскольку существуют отказы рынка, преодоление которых является одной из наиболее важных задач государства.

Ключевые слова: инновация, инновационное развитие, инновационная деятельность, инновационный потенциал, государственная политика инновационного развития.

STATE SUPPORT OF INNOVATIVE ACTIVITY

Bokovets Viktoriia

Doctor of Economics, Professor

Professor of Department of Management and Administration

Vinnytsia Institute of Trade and Economic KNUTE

Makhnachova Natalia

Candidate of Economic Sciences,

Associate Professor

Vinnytsia Institute of Trade and Economic KNUTE

Hryhulets Alla

Bachelor's degree

Vinnytsia Institute of Trade and Economics KNUTE

The purpose of the article determines the features of theoretical and practical research of the process of state activity in the development and improvement of innovative activities of modern domestic enterprises.

The methodological basis of the study is the application of certain theoretical approaches to the use of a systematic approach, the use of comparative analysis, observation and diagnosis, comparison, analysis and synthesis, within the research of theoretical and practical systematic information to support innovation within public policy.

The scientific novelty of the obtained results is determined by the effectiveness and some positive and negative trends of public policy regarding the implementation of innovative activities. That is why the article is devoted to the current topic of analysis of innovation. The main focus is on state support for innovation and considers the reasons for using various mechanisms to promote innovation in countries.

Conclusions. The use of innovations significantly affects the economic development of the country in the direction of accelerating the restructuring of the economy, increasing its competitiveness, investment attractiveness and financial security of the country in the world economic system. State intervention in the

regulation of the modern innovation sphere is objectively necessary, as there are market failures, overcoming which is one of the most important tasks of the state.

Key words: innovation, innovative development, innovative activity, innovative potential, state policy of innovative development.

Постановка проблеми. У XXI ст. відбуваються стрімкі економічні зміни, якісно змінюються господарська структура, система цінностей та мотивацій, характер економічного зростання, змінюються уявлення про критерії суспільного прогресу. У найближчій та довгостроковій перспективі визначення та розвиток стратегічних напрямів та інструментів сприяння інноваційності стає вирішальною умовою подальшого розвитку сучасних економічних систем в умовах глобалізації та гарантією стабільних позицій у світовому співтоваристві, успішного реагування на різноманітні цивілізаційні виклики. Світова модель економічного зростання базується на трьох визначальних чинниках: посиленні конкурентної боротьби, впровадженні новітніх інноваційних технологій та глобалізації економіки. Загострення і посилення конкурентної боротьби є невід'ємною складовою ринкової економіки.

Сучасні геополітичні зміни, розширення торговельного співробітництва, перехід до інформаційного суспільства – всі ці фактори спричинюють глобальні світові перетворення, трансформацію конкуренції в економічне суперництво. Глобалізація та інтелектуалізація економіки докорінно змінюють соціально-економічну структуру сучасних суспільств і виробничих процесів,породжуючи нові проблеми й відкриваючи нові можливості . Стає очевидним, що для виконання господарсько-економічних завдань і забезпечення глобальної конкурентоспроможності потрібні нові підходи, якісні прогресивні зміни [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні аспекти державної підтримки інноваційної діяльності досліджувалися такими вченими, як Л.Л. Антонюк, С. Боррас, Г.А. Краюхин, Б. Лундвалл, Б. Санто, Б. Твісс, Н.А. Фролова, І.М. Школа, Й. Шумпетер, М. Хучек. Значний внесок у

розробку теорії інновацій, їхнього впливу на економічну ситуацію зробили І. Ансофф, В.П. Баранчеєв, Є.Г. Панченко, А.І. Панжар, П.Г. Перерва, Є.В. Редзюк, Е.О. Уткін та інші вчені.

Мета статті. Науково-теоретичне обґрунтування державної підтримки інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний розвиток економіки країни неможливий без високоефективної інноваційної діяльності, здатної забезпечити конкурентоспроможність виробничих підприємств на вітчизняних та світових ринках. Про важливість інноваційного чинника в економічному розвитку свідчить, зокрема, той факт, що в європейських країнах кожне третє підприємство впроваджує інновації, в той час як в Україні кожне сьоме. В умовах недостатнього рівня використання інновацій підприємствами України особливого значення набуває підтримка і стимулювання інноваційної діяльності підприємств з боку держави [4].

Державна підтримка інноваційного підприємництва є однією з найважливіших сфер життя сучасного суспільства. Динаміка інтенсивного розвитку економіки визначається ефективністю інноваційних процесів, що відбуваються в різних сферах життя. Високий знос і моральне старіння основних засобів, відсутність необхідного відтворення вимагають для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників використання продуктивних і технологічних інновацій, що у свою чергу потребують організаційно-управлінських нововведень [6].

В кожній державі потрібно застосовувати різноманітні механізми державної підтримки інноваційної активності й розвитку, створювати і впроваджувати ґрунтовні стратегії розвитку інноваційного сектору. Комплексне використання набору інструментів в основі сучасної інноваційної політики будь-якої розвинутої держави.

Створення сприятливих умов для інноваційної сфери, співвідношення форм державної підтримки, яке залежить від багатьох чинників: рівня розвитку національної економіки, науково-технічного стану, правової бази

тощо. Адже на сьогодні інновації являються ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності економіки [9].

Створення інноваційної системи в державі не є разовою акцією, а є системним багаторівневим завданням, рішення якого вимагає постійної й наполегливої роботи всього суспільства. До найважливіших з них відносяться:

1. Акумулювання коштів на наукові дослідження й інновації. Необхідна концентрація ресурсів може досягатися за рахунок як дії загальних механізмів перерозподілу через бюджет, так і формування спеціальних фондів. Ця функція може здійснюватися шляхом не тільки безпосереднього фінансування інноваційних процесів з державних коштів, але й сприяння акумулюванню ресурсів у приватних, акціонерних, змішаних, суспільних і міжнародних структурах. У ряді випадків держава може концентрувати як фінансові засоби, так і необхідні для здійснення інновацій інтелектуальні й матеріально-технічні ресурси.

2. Координація інноваційної діяльності. Перед державою виникає завдання визначити загальні стратегічні орієнтири інноваційних процесів. З метою їхнього досягнення держава сприяє координації й взаємодії різноманітних інститутів у здійсненні інновацій. Державні структури формують єдиний технологічний простір, що забезпечує сумісність нововведень. Крім того, актуальними завданнями є координація в тимчасовому аспекті, яка б синхронізувала нововведення по технологічних ланцюжках і стадіям науково-інноваційного циклу, а також зм'якшення циклічності інвестиційних і інноваційних процесів.

3. Стимулювання інновацій. Центральне місце тут займають заохочення конкуренції, різноманітні фінансові субсидії й пільги учасникам інноваційних процесів. Велике значення має часткове або повне державне страхування інноваційних ризиків. Держава здатна здійснювати «інноваційний тиск» на господарюючих суб'єктів введенням санкцій за випуск застарілої продукції або використання застарілих технологій.

4. Створення правової бази для інноваційних процесів. Важливим є не тільки формування необхідного законодавства, що з'єднає його стабільність і своєчасне коректування відповідно до суспільних і технологічних змін, але й створення реально діючих механізмів, які забезпечать його дотримання.

5. Кадрове забезпечення інновацій. Зміст програм навчання в державних навчальних закладах повинен сприяти як розвитку творчого потенціалу генераторів інновацій, так і сприйнятливості фахівців до нововведень. Необхідно прагнути до досягнення збалансованості універсальних і спеціальних знань, а також уявлень про комерціалізацію інновацій. Важливо в кожного сформувати навички до постійної самоосвіти протягом всього активного життя.

6. Формування науково-інноваційної інфраструктури. Держава забезпечує створення відповідного законодавчого поля й формування інфраструктури ринку інновацій.

Реалізація державного регулювання інноваційної діяльності здійснюється рівнями державного управління. В цілому виконує наступні завдання:

— визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності державного, галузевого, регіонального і місцевого рівнів;

— формування і реалізації державних, галузевих і регіональних інноваційних програм;

— створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності;

— захисту прав та інтересів суб´єктів інноваційної діяльності;

— фінансової підтримки виконання інноваційних проектів;

— стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ щодо кредитування інноваційних проектів;

— встановлення пільгового оподаткування суб´єктів інноваційної діяльності;

— підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури;

— державної реєстрації інноваційних проектів [1].

Регулююча економічна й соціальна роль держави в сучасному суспільстві акумулює функції державних органів по регулюванню інновацій, які являються суб'єктами інституційного забезпечення інноваційної діяльності в Україні, їх можна класифікувати за такими рівнями (рис. 1.) [8].

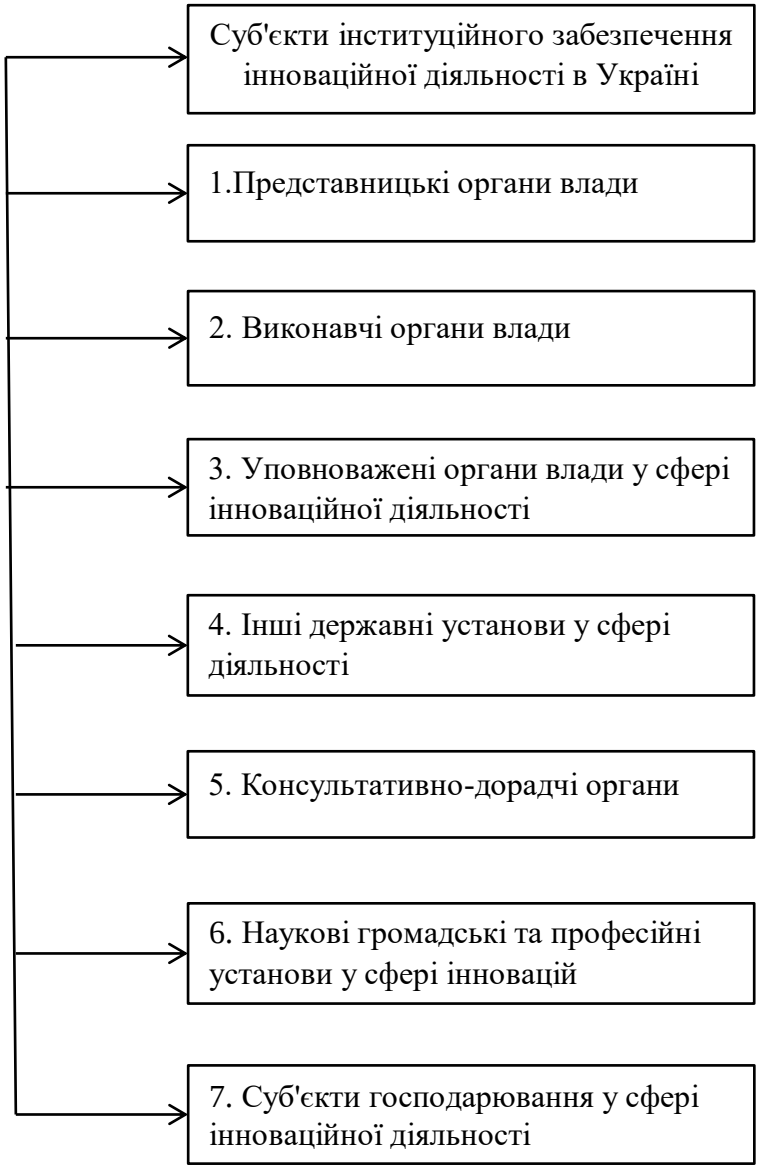

Рис. 1. **Суб'єкти інституційного забезпечення інноваційної діяльності в Україні**

Джерелами фінансування інноваційної діяльності є кошти державного бюджету України, місцевих бюджетів; власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ; власні

чи запозичені кошти суб´єктів інноваційної діяльності; інвестиції фізичних і юридичних осіб; інші джерела. Пряме фінансування інноваційних процесів застосовується передусім до бюджетних наукових установ. Непряме фінансування ґрунтується на створенні сприятливих умов для здійснення інноваційних проектів за рахунок пільгового кредитування, прискореної амортизації, податкових пільг, субсидії, 23 дотації, реальні фінансові інвестиції у вигляді довгострокових вкладень державних коштів у науково-технічні розробки та в операції з цінними паперами підприємств, які здійснюють інновації, фінансовий лізинг. Крім того, підвищенням рівня підготовки підприємців в інноваційній сфері займаються консалтингові компанії [3].

Виходячи з актуальності наявних в Україні проблем, вирішення яких потребує наукового забезпечення, пріоритетними напрямами державної підтримки на сьогодні є:

- у сфері наукового розвитку - фундаментальна наука; прикладні дослідження й технології; вища освіта, підготовка та перепідготовка наукових кадрів; розвиток наукових засад розбудови соціально орієнтованої ринкової економіки; наукове забезпечення вирішення проблем здоров'я людини та 25 екологічної безпеки; система інформаційного та матеріального забезпечення наукової діяльності;

- у сфері технологічного розвитку - дослідження і створення умов для високопродуктивної праці та сучасного побуту людини; розроблення засобів збереження й захисту здоров'я людини; розроблення ресурсо-, енергозберігаючих технологій; розроблення сучасних технологій і техніки для електроенергетики, переробних галузей виробництва, в першу чергу агропромислового комплексу, легкої та харчової промисловості;

- у сфері виробництва - формування наукоємних виробничих процесів, сприяння створенню та функціонуванню інноваційних структур (технопарків, інкубаторів тощо); створення конкурентоспроможних переробних виробництв; технологічне та технічне оновлення базових галузей економіки

держави; впровадження високорентабельних інноваційно-інвестиційних проектів, реалізація яких може забезпечити якнайшвидшу віддачу і започаткувати прогресивні зміни в структурі виробництва та тенденціях його розвитку;

- у сфері фінансово-банківської діяльності - стимулювання створення спеціалізованих інноваційних банків, а також фондів довгострокового кредитування функціонуючих банків шляхом встановлення відповідних пільг з оподаткування коштів, що інвестуються для досягнення технологічних змін; запровадження державної системи страхування ризиків інноваційної діяльності за рахунок спеціально створеної страхової компанії тощо [2].

На сьогодні, в Україні визначили декілька організаційних форм реалізації інноваційної діяльності: університетські науково-дослідні центри, де відбувається ефективне об'єднання фінансових ресурсів, кваліфікованих наукових кадрів, матеріально-технічної бази; технопарки — акціонерні товариства, які займаються 26 патентуванням, рекламою, маркетингом, консалтингом, лізингом, орендою в сфері науково-технічної діяльності; технополіси — якісно нова територіальна форма інтеграції науки і виробництва, що забезпечує високі темпи науково-технічного розвитку за рахунок можливостей регіону; бізнес-інкубатори — дрібні наукомісткі фірми, на яких створені сприятливі умови для створення сучасних наукових продуктів, навчання кадрів, стимулювання власного бізнесу; венчурні підприємства (фонди) — малі підприємства, які забезпечують зв'язок між фундаментальними дослідженнями і масовим виробництвом, спеціалізуються на розробці нових наукових ідей та їх втіленні у виробництво. На ринку України представлені в основному зарубіжними представниками. Їх частка у фінансуванні високотехнологічного сектору вітчизняної економіки становить близько 5 % обсягу прямих інвестицій. Венчурні фонди також створюються великими фінансово-промисловими групами (ФПГ), вони фінансують розробки, що створюються всередині цих ФПГ [10].

Доцільно визначити декілька причин необхідності державної підтримки інноваційних зусиль підприємств:

1. Окремі підприємства чи індивідууми не в змозі привласнювати адекватну частку загального зиску, що виникає від їхньої інновації в суспільстві. Наприклад, вони не можуть привласнити собі весь прибуток, який отримає суспільство внаслідок дифузії їхньої інновації. Але цього сумарного прибутку не було б у разі нездійснення цією приватною фірмою-піонером цієї інновації.

2. Ризик, що існує в інноваційній діяльності, часто не під силу одному підприємству, бо означає для нього високу вірогідність банкрутства.

3. Недосконалість ринку капіталів для звичайного отримання позики під інноваційний проект, ціна такого капіталу залишається надто високою для багатьох інноваційних проектів.

4.Державне регулювання дає можливість суспільству уникнути розпорошення ресурсів у разі нераціонального дублювання робіт з наукових досліджень, розробок та впровадження.

5. Потреби національної безпеки. Особливо це стосується військової техніки, де інновації вирішують переваги країни в озброєнні. Але у широкому плані стан економіки країни, її конкурентоспроможність також є предметом аналізу і планування підтримки розвитку державними інституціями [7].

Висновки. Розвинуті економічно та технологічно країни світу перейшли до принципово нового характеру розвитку економіки – інноваційного, особливостями якого є широкомасштабне впровадження у виробництво науково-технічних розробок та трансфер високопродуктивних технологій. Однією з найважливіших передумов ефективного розвитку інноваційної діяльності є її достатнє і своєчасне фінансово-кредитне забезпечення, починаючи від фундаментальних досліджень і закінчуючи комерціалізацією конкретних інновацій. Не маючи фінансових резервів для прямого фінансування створення і функціонування технологічних парків хоча б на першому етапі, держава шляхом різних податкових, кредитних та інших пільг

дає можливість сформувати початковий капітал і розвиватись, використовуючи власний інноваційний та інвестиційний потенціал.

Втручання держави в регулювання інноваційної сфери об'єктивно необхідне, оскільки існують відмови ринку, подолання яких є одним із найбільш важливих завдань держави. Зазвичай, першочерговим завданням є заохочення інноваційних проектів приватних і державних підприємств та організацій. В першу чергу – це створення пільгових умов для фірм та установ, що розробляють і впроваджують прогресивну техніку й технології і здійснюють науково-дослідну діяльність. Нові знання мають стати товарами й послугами в сфері виробництва.

Список використаних джерел:

1. Бочко О. Ю. Основні підходи визначення ефективності формування інвестиційно-інноваційної політики підприємства на засадах маркетингу. *Науковий вісник НЛТУ*. 2016. №16.1. С.236-238. 400 с.

2. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи. Суми : ВТД «Університетська книга», 2019. 278 с.

3. Андрушківа Б. М. Інноваційна політика: Навч. посіб. Тернопіль: Вид-во ТОВ "Терно-Граф", 2018. 480 с.

4. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент: Навч. посібник /К. : КНЕУ, 2017. 504 с.

5. Геєць В. М., Семиноженко В. П., Кваснюк Б. С. Стратегічні виклики XXI ст. суспільству та економіці України. Т.1. Економіка знань модернізаційний проект України. Київ. Фенікс, 2017.

6. Боковець В.В. Політика державної підтримки інноваційної діяльності підприємства [Електоронний ресурс]:*Глобальні та національні проблеми економіки.* 2017. Випуск № 17. С.211-215. Режим доступу до журн.: http://www.global-national.in.ua.

7. Третяк В. В. Інноваційний розвиток як фактор конкурентоспроможності регіону. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. Том 2. 2018 (4). с.129-132.

8. Федулова Л. І. Інноваційна економіка: підручник / К. : Либідь, 2020. 480 с.

9. Лапко О.О. Інноваційна діяльність в системі державного регулювання. Київ. ІЕП НАНУ, 2019. 254 с.

10. Байцим В.Ф, Бреус С.В. та інш. Управління інноваційною діяльністю в економіці України: колект. наук. монографія. Київ: Нац. акад. упр., 2020. 115 с.

11. Амоша О. І., Аптекар С. С, Білопольський М. Г., Юрій С. І. та ін. Структурні реформи економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України : монографія. ІЕП НАН України, ТНЕУ МОНМС України. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2019. 848 с.

References

1. Bochko O. Yu. Osnovni pidkhody vyznachennia efektyvnosti formuvannia investytsiino-innovatsiinoi polityky pidpryiemstva na zasadakh marketynhu. Naukovyi visnyk NLTU. 2016. № 16.1. S.236-238. 400 s.

2. Illiashenko S. M. Upravlinnia innovatsiinym rozvytkom: problemy, kontseptsii, metody. Sumy : VTD «Universytetska knyha», 2019. 278 s.

3. Andrushkiva B. M. Innovatsiina polityka: Navch. posib. Ternopil: Vyd-vo TOV “Terno-Hraf”, 2018. 480 s.

4. Krasnokutska N. V. Innovatsiinyi menedzhment: Navch. posibnyk /K. : KNEU, 2017. 504 s.

5. Heiets V. M., Semynozhenko V. P., Kvasniuk B. S. Stratehichni vyklyky XXI st. suspilstvu ta ekonomitsi Ukrainy. T.1. Ekonomika znan modernizatsiinyi proekt Ukrainy. Kyiv. Feniks, 2017.

6. Bokovets V.V. Polityka derzhavnoi pidtrymky innovatsiinoi diialnosti pidpryiemstva [Elektoronnyi resurs]:Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky. 2017. Vypusk № 17. S.211-215. Available at: http://www.global-national.in.ua.

7. Tretiak V. V. Innovatsiinyi rozvytok yak faktor konkurentospromozhnosti rehionu. Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. – Ekonomichni nauky. Tom 2. 2018 (4). s.129-132.

8. Fedulova L. I. Innovatsiina ekonomika: pidruchnyk. Kyiv: Lybid, 2020. 480 s.

9. Lapko O.O. Innovatsiina diialnist v systemi derzhavnoho rehuliuvannia. Kyiv. IEP NANU, 2019. 254 s.

10. Baitsym V.F, Breus S.V. ta insh. Upravlinnia innovatsiinoiu diialnistiu v ekonomitsi Ukrainy: kolekt. nauk. Monohrafiia. Kyiv: Nats. akad. upr., 2020. 115s.

11. Amosha O. I., Aptekar S. S, Bilopolskyi M. H., Yurii S. I. ta in. Strukturni reformy ekonomiky: svitovyi dosvid, instytuty, stratehii dlia Ukrainy : monohrafiia. IEP NAN Ukrainy, TNEU MONMS Ukrainy. Ternopil: Ekonomichna dumka TNEU, 2019. 848 s.